

та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою формування особистості.

Список літературних джерел

1. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: (навчал. посібник) / А.М. Богуш. К.: Видавничий дім «Слово», 2009. 344с.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років: монографія / А.М. Богуш. К.: Вид. дім "Слово", 2004. 376 с.

Бобренко Інна Всеволодівна,
ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Здоров'язбереження дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти – один із найважливіших складників реалізації Концепції Нової української школи¹ та Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року² у зв'язку з зростанням захворюваності, погіршенням фізичного розвитку та фізичної підготованості школярів із порушеннями інтелектуального розвитку та із загрозами воєнного стану життю та здоров'ю дітей. Лише за умови врахування закономірностей психофізичного розвитку та індивідуальних особливостей учнів, як підґрунтя організації проектування інноваційних освітніх систем і технологій, можливе вдосконалення освітнього процесу³.

В умовах воєнного стану та продовження широкомасштабної агресії російських військ в Україні це питання набуло більшої актуальності, оскільки до традиційних заходів здоров'язбереження додалася необхідність формування

¹ Розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016 «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року»

² Розпорядження Кабінету Міністрів України № 366-р від 14.04.2021 «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»

³ Лист Міністерства освіти і науки України № 1/13094-23 від 31.08.2023 «Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році»

здоров'язберезувальних навичок, необхідних під час загроз воєнного стану⁴ та при виникненні надзвичайних ситуацій.

Здоров'язберезувальні технології в освіті – технології, спрямовані на розв'язання пріоритетного завдання сучасної спеціальної освіти: завдання збереження, підтримки, зміцнення та формування здоров'я суб'єктів педагогічного процесу в спеціальних закладах загальної середньої освіти (дітей, педагогів і батьків).

Впровадження здоров'язберезувальних технологій в організацію освітнього процесу дітей з порушеннями інтелектуального розвитку може бути успішним лише за умови раціонального використання методів здоров'язберезувального впливу. Формування здоров'язберезувального середовища закладу освіти – колегіальна діяльність усіх учасників освітньої взаємодії (вчителів, учнів, батьків, педагогічних та медичних працівників, адміністрації закладу тощо). Розглянемо особливості впровадження здоров'язберезувальних технологій в освітньому процесі засобами фізичного виховання, що має виключне значення при реалізації здоров'язбереження дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Принципи оздоровчої спрямованості адаптивного фізичного виховання втілюються у фізкультурно-оздоровчих, рекреаційних та інших здоров'язберезувальних технологіях, які інтенсивно розвиваються.

Здоров'язбереження здобувачів освіти з порушеннями інтелектуального розвитку засобами фізичного виховання вирішується здійсненням наступних завдань:

- зростання рівня знань про активний спосіб життя та вплив фізичних вправ на власний організм учня;
- формування уявлень про здоровий спосіб життя учнів засобами фізичного виховання; формування знань про особисту гігієну, здоровий спосіб

⁴ Розпорядження Кабінету Міністрів України № 301-р від 07.04.2023 «Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти»

життя, фізичне вдосконалення як невід'ємні складові загальної культури людини;

- створення стійкої мотивації на збереження та зміцнення здоров'я;
- зміцнення здоров'я; попередження та корекція вад психофізичного розвитку, вторинних порушень;
- поліпшення психоемоційного стану; за потреби – корекція психоемоційного стану засобами фізичного виховання;
- підвищення функціональних можливостей організму, розвиток рухових якостей (сили, витривалості, швидкості, гнучкості, спритності), підвищення фізичної працездатності;
- формування позитивної соціальної поведінки учнів (виховання морально-вольових якостей, навичок соціальної взаємодії, культури спілкування тощо).

Для досягнення здоров'язбереження *застосовуються наступні групи засобів адаптивного фізичного виховання:*

- засоби рухової спрямованості;
- оздоровчі сили природи;
- гігієнічні чинники;
- чинники становлення ціннісного ставлення до здоров'я.

Комплексне використання цих засобів дозволяє вирішувати завдання педагогіки здоров'язбереження⁵.

З огляду впливу на здоров'я дітей, *здоров'язбережувальні технології використання засобів адаптивного фізичного виховання* можна поділити на наступні групи:

- технології, що сприяють запобіганню станам перевтоми, гіподинамії та інших дезадаптивних станів учнів (гімнастика до уроків, фізкультурні хвилини, фізичні вправи на великих перервах, фізкультурні

⁵ Наказ Міністерства освіти і науки України № 836 від 19.09.2022 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України»

паузи під час виконання домашніх завдань, фізкультурні заняття у другій половині дня, акватерапія, ритмічна гімнастика тощо);

- технології, пов'язані з безпосереднім впливом на функціональний стан різних органів та систем організму дитини (масаж, дихальна гімнастика, звукова гімнастика, гімнастика для очей, фітотерапія, ароматерапія, кольоротерапія, музикотерапія тощо);

- технології, пов'язані з впливом на психіку дитини; з формуванням її психологічного здоров'я (релаксація, кинезіологічна гімнастика, кистьова та пальчикова гімнастика, психогімнастика, казкотерапія, сміхотерапія, аутотренінг, медитаційні вправи тощо);

- освітні технології, які включають програми з навчання школярів турботі про власне здоров'я, формуванню культури здоров'я як складової загальнолюдської культури (медіатехнології тощо).

З метою підвищення ефективності формування здоров'язбережувальних навичок у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку засобами адаптивного фізичного виховання варто дотримуватись наступних умов проведення занять:

- запобігання виникнення факторів ризику здоров'я учня;
- контроль індивідуального стану фізичного та психічного здоров'я дітей і педагогів (і батьків);
- забезпечення психоемоційного комфорту дитини у родині;
- врахування індивідуального стану фізичного та психоемоційного здоров'я кожної дитини;
- контроль та регуляція рівня фізичного навантаження учня;
- врахування показників індивідуальної рухової підготовленості учня;
- забезпечення адекватного відновлення сил дитини;
- формування постійної мотивації рухової активності кожної дитини;
- стимулювання дитини до розвитку пізнавальної активності;

- враховування матеріально-технічних умов закладу освіти (розташування приміщень, наявність санітарно-технічного, медичного, фізкультурного оснащення, комплектування класів тощо);
- припинення уроку при виникненні обставин, що можуть нести загрозу життю та здоров'ю учнів; дотримання алгоритму дій під час надзвичайної ситуації;
- забезпечення високого рівня співпраці педагога з батьками учнів;
- високий рівень професійної компетентності педагога (особливо - здоров'язбережувальної компетентності);
- створення здоров'язбережувального освітнього середовища як підґрунтя і передумови для формування та розвитку компетентності індивідуального здоров'язбереження вчителя;
- особистісно-професійна готовність педагога до здійснення здоров'язбереження дітей.

Впровадження здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі вимагає від педагога, по-перше, не допускати як фізичного, так і психоемоційного перевантаження молодших школярів, визначаючи оптимальний обсяг навантаження та способи його регуляції; враховувати інтелектуальні та фізіологічні особливості дітей, мовленнєвий розвиток кожної дитини.

Формування здоров'язбережувальних навичок дітей молодшого шкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку вимагає від педагога високого професіоналізму та здатності до зміни тактики в залежності від індивідуальних особливостей розвитку дитини. Здоров'язбережувальні освітні технології повинні бути науково обґрунтованими та спиратись на українські національні традиції адаптивного фізичного виховання та оздоровлення.

Робота працівників закладу загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку має бути передусім спрямована на підтримку фізичного, соціального та психічного здоров'я дитини, забезпечення сприятливих умов для її всебічного розвитку.

Список літературних джерел

1. Адаптивне фізичне виховання: навч. посібн. / уклад.: Т. М. Осадченко, А. А. Семенов, В. Т. Ткаченко. Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. 210 с.
2. Бобренко І. В. Модельна навчальна програма «Адаптивна фізична культура» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня та закладів загальної середньої освіти зі спеціальними класами для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня [Електронний ресурс] Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2022. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/732299/>
3. Булич Э. Г., Мурахов И. В. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. Киев: Олимпийская литература, 2003. 424 с.
4. Ващенко О. М. Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня молодшого школяра : навч.-метод. посіб. / О. М. Ващенко, В. М. Єрмолова, Л. І. Іванова та ін. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2012. 192с.
5. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: кол. монографія / за заг. ред. Л. М. Рибалко. Тернопіль : Осадца В. М., 2019. 400 с.
6. Носко М. О., Гаркуша С. В., Воєділова О. М. Здоров'язбережувальні технології у фізичному вихованні: монографія. Київ: СПД Чалчинська Н. В., 2014. 300 с.
7. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями: навч.-метод. посіб. / О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Бобренко, І. В. Гладченко, О. І. Мякушко, С. В. Трикоз, І. В. Сухіна, Н. А. Ярмола / за наук. ред.: О. В. Чеботарьової, І. В. Сухіної. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. 450 с.